

Om Leveriktens Optræden i Faarebesætningen paa Sjørring Sø.

Af Inspektør N. P. J. Buus.

Da jeg i Foraaret 1867 overtog Bestyrelsen af Rosvang i Sjørring Sø hed det sig, at Faar ikke kunde leve paa denne Ejendom, og at mange Dyr vare gaaede til Grunde af Leverflynder, dels af Gaardens egen Besætning og dels af Omegnens Faar, som havde været lejede i Græs paa det tørlagte Søareal. Alligevel samlede jeg en lille Besætning, bestaaende af 70 Stkr. Gimmerlam og to Væddere af Cotswold Race som Grundlag for en ny Besætning, der efterhaanden forøgedes ved Selvtillæg, men stadig græssede paa Jorder, der vare stærkt udgrøftede, og der viste sig i mange Aar ingen Leverflynder. Efterhaanden som Besætningen blev større, bleve vi ogsaa dristigere, og Faarene kom jævnligen til at græsse ogsaa paa lavere liggende Bund, men naar dette var Tilfældet, sørgede vi altid for, at der dog maatte være fri Adgang til Højbund, saa at Dyrene ej vare tvungne til at leve udelukkende af den lave Jords Græs. En stor Holm omgiven af lave Jorder betragtede vi som vel egnet til Græsgang for en Flok Moderfaar med Lam, idet vi sluttede som saa, at Faarene selv vilde undgaa den lave Grund, hvis den var dem imod, naar der blot var Græs nok paa den høje. Saaledes gik en Række Aar hen, uden at vi mærkede noget Spor af Leverflynder, og Besætningen voxede op til en Størrelse af 800—1000 Individuer om Vinteren og fødte hvert Foraar c. 600—700 Lam. Selv det vaade Aar 1873 gik hen, uden at Leverflynderen meldte sig, ja endog 1877 passeredes uden skadelige Følger for Faarenes Sundhedstilstand. Sommeren

1877 bragte vel ikke nogen absolut stor Vandmængde, men fra medio Juli til 2. September bragte den dog 36 Regndage med over 200 mm, hvorefter September var normal.

Vi vare naaede til det Standpunkt, at vi ikke mere tænkte paa Leverflynderen, og det var os en fuldstændig Overraskelse, da den optraadte i Vinteren 1879—80 og aldeles ødelagde Besætningen.

I Sommeren 1879 vare Forholdene normale indtil Udgangen af Juni Maaned; derefter bragte Juli 143,5 mm med 16 Regndage, August 107,8 mm med 19 Regndage, September 138,9 mm med 21 Regndage, hvorefter Oktober og November vare normale. Disse 390 mm Regn i de 3 Sommermaaneder lige forud for den altid fugtige Efteraarsgræsgang er vist noget ganske enestaaende, og det var hele Eftersommeren klart, at Faarene trivedes ikke ordentlig, og de Flokke, som sendtes til Londons Marked, havde ikke opnaaet den sædvanlige Grad af Fedme, hvilket saa naturlig blev tilskrevet Jordbundens stadige Fugtigheds-tilstand. Besætningen kom paa Stald ved sædvanlig Tid i Løbet af November, uden at dens Tilstand tildrog sig nogen særlig Opmærksomhed, idet hele Besætningen saa godt ud, uden dog at have saa godt Huld, som den plejede at have ved Opstaldningen. Besætningens Størrelse var dette Aar ualmindelig stor, thi der holdtes tilbage c. 100 Stkr., som skulde have været sendte til London, men da de ikke vare fede nok, skulde de overgjemmes for at afgaa næste Foraar. Det var først i Ugen mellem Jul og Nytaar, at en enkelt Flok Lam tildrog sig Opmærksomhed ved et ejendommeligt mat Udseende, hvilket foranledigede en Undersøgelse, som viste, at i denne Flok havde mange Individer Leverflynder i en saa fremtrædende Grad, at Øjeæblet og Gummerne vare hvide og Blodaarerne usynlige, et hvidt Skind og tør Uld. Endnu paa dette Stadium viste der sig intet alvorligt Sygdomstegn paa de andre Flokke, men da der nu var opstaaet Ængstelse for Sygdommen, blev hele Besætningen undersøgt hver Uge, og

de syge og mistænkelige Individer fraskiltes, men efterhaanden traadte saa Sygdommen frem ogsaa i de fleste af de øvrige Flokke og tiltog Uge for Uge i en foruroligende Grad, saa at det i Løbet af Januar Maaned blev klart, at hele Besætningen var angreben i en saa høj Grad, at det Værste maatte befrygtes, og ved de ugentlige Undersøgelser vandrede en stadig større Brøkdæl af Individerne over i Sygeafdelingen. Da samtidig Dødeligheden begyndte at indtræde i stor Maalestok, sendtes der hver Uge Flokke til Hamburg af saadanne Dyr, som ikke antoges at kunne opleve Foraaret, men forøvrigt fodredes Besætningen stærkt med saa meget Kraftfoder, som Dyrene vilde æde, for at give dem Kraft til at modstaa Sygdommen, i Haab om at faa saa mange som muligt til at opleve Græstiden. Da Foraaret kom, var henimod Halvdelen af Besætningen afgaaet, dels ved Salg, dels ved dødelig Afgang. Af den øvrige Halvdæl kunde c. 300 Individer, alle Moderfaar, ansees for at være sunde; de øvrige vare tydelig angrebne af Leverflynder, men kom dog paa Sommergræsset i slagtbar Stand og lode sig sælge. Af de 300 sunde Moderfaar fik vi en Afgrøde af Lam, der vare sunde og kraftige, og hvoraf der udvikledes en ny Besætning; men selve disse Moderfaar vare dog kun tilsyneladende sunde; de fleste af dem afgik i de nærmestfølgende Aar ogsaa af Leverflynder, men bare dog tildels Lam 1 à 2 Gange endnu. Afkommet syntes slet ikke at have modtaget Sygdommen af Moderen. Beretninger fra England og fra Marsken viste, at overalt, hvor Faarehold var almindeligt, var Leverflynderen optraadt i Aaret 1879 i et meget stort Omfang og paa en lige saa ødelæggende Maade for alle de Besætninger, der holdtes paa Stald, hvorimod det i Almindelighed fremhævedes som ubetinget rigtigt at lade de leversyge Faar gaa ude om Vinteren, da de derved bedre kunde modstaa Sygdommen, og det ansaaes givet, at naar de kunde holdes i Live, indtil Foraarsgræsset kom, vilde de kunne fedes om Sommeren; denne

sidste Antagelse fik jeg ogsaa Lejlighed til at kunne bekræfte.

Det store Antal af Faarelever, som vi fik Lejlighed til at undersøge i de nærmeste Aar efter 1879, viste os, at Leverflynderen skal være tilstede i meget stort Antal i Faarenes Lever, førend den generer Faaret i en faretruende Grad. Jeg har en Formodning om, at Leverflynderen hos Faaret er langt mere udbredt og langt almindeligere end sædvanlig antaget, og det turde vel være et Spørgsmaal, om Faarehold paa kraftige Jorder af leret Beskaffenhed og med rig Græsvæxt overhovedet ere totalt fri for Leverflynder; thi man vil ofte ved omhyggelig Undersøgelse af de sundeste, kraftigste og fedeste Dyr kunne finde Leverflynder i ringe Tal i Galdegangen; men naar Sygdommen viser sig generende for Dyrene, vil man finde Galdegangen aldeles overfyldt af Leverflynder, og man kan næppe gjøre et Snit i Leveren, uden at Ikterne vise sig i stort Tal.

Jeg skal endnu bemærke, at Sygdommen ogsaa kan optræde paa andre Maader, og saaledes kan der under samme Forhold findes mange Individuer fulde af stinkende Vand i Bughulen og med vandagtige Hævelser under Hagen; eller Leveren kan være i en mør og stinkende Tilstand, som om den var opløst.

Den nye Besætning, som er dannet efter 1879, er jo bleven vogtet med mere Omhu af Hensyn til Leverflynderen, end vi tidligere udviste, ligesom vi jo ogsaa have et skarpere Øje for Faarene med Hensyn til dette specielle Punkt. Vi have ej heller siden bemærket Leverflynderen som nogen Plage forsaavidt angaaer de Individuer, der ere fødte siden 1880, men nægtes kan det ikke, at vi af og til træffe Sygdommen sporadisk i enkelte Individuer, uden at dette i økonomisk Henseende kan tillægges nogen Betydning. Afvigte Vinter 1884—85 lod jeg for første Gang to Flokke paa tilsammen 100 Individuer gaa ude hele Vinteren; de vare bestemte til Salg det foregaaende Efteraar, men holdtes tilbage paa Grund af daarlige Priser. De

holdt sig godt hele Vinteren, men navnlig blandt de unge laarige Individuer var der adskillige, som om Foraaret viste sig at have Leverflynder, hvilket de maa have faaet i Vintermaanederne, da hele Staldbesætningen viste sig fuldstændig sund.

Men naar der nu spørges, hvorledes det kan forklares, at en saa stor Faarebesætning kunde igjennem en saa lang Aarrække som fra 1867 til 1879 græsse paa Søbunden uden at faa Leverflynder, uagtet der ikke iagttoges nogen særlig Omhu for at beskytte dem, og at vi endog slet ikke sporede Sygdommen selv i vaade Aar, medens vi efter 1879 ved Anvendelsen af mere Omhu dog maa erkjende, at den er sporadisk til Stede, — saa turde det maaske have nogen Betydning i den Henseende, at før 1879 var Besætningen stadig voxende ikke blot for Faarenes, men ogsaa for Kvægets Vedkommende, og da Ejendommen ikke var fuldt besat, var der som Regel rigeligere og længere Græs til Faarene, navnlig om Efteraaret, end Tilfældet har været senere; men maaske der ogsaa kan være andre Grunde, som jeg ikke har faaet Øje paa.

Rosvang, 26. November 1885.
